

§1. Представницькі органи місцевого самоврядування: їх система і порядок формування

Положення вітчизняного законодавства про здійснення місцевого самоврядування в Україні як безпосередньо територіальними громадами, так і через органи місцевого самоврядування, тобто шляхом використання інститутів безпосередньої і представницької демократії, погоджується з вимогами Європейської хартії про місцеве самоврядування, адже наявність виборних представницьких органів на місцевому рівні – безумовна організаційна умова реальності й ефективності місцевого самоврядування.

Згідно із Законом «Про місцеве самоврядування в Україні», представницький орган місцевого самоврядування – це виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення.

Дворівнева система представницьких органів місцевого самоврядування закріплена ч.3,4 ст.140 Конституції України і ст.5 вищевказаного Закону з урахуванням адміністративно-територіального устрою. Перший рівень складають сільські, селищні, міські ради, районні в місті ради (у випадку їх створення), які представляють територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування. Обласні та районні ради мають іншу природу і виступають як представницькі органи місцевого самоврядування другого рівня, оскільки представляють інтереси не обласних та районних громад (адже законодавство наявності таких громад не визнає), а спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією і законами України або переданих їм сільськими, селищними, міськими радами. Як цілком слушно зазначається в науковій літературі, завдяки існуванню обласних і районних рад система місцевого самоврядування, здійснюваного на рівні територіальних громад, має своє продовження і на регіональному рівні[1].

Строк повноважень місцевих рад усіх рівнів – 4 роки.

Вибори депутатів сільських, селищних, міських, районних у місті рад здійснюються за мажоритарною виборчою системою відносної більшості по одномандатних виборчих округах, на які поділяється вся територія села, селища, міста, району в місті. Загальний склад цих представницьких органів місцевого самоврядування залежить від кількості населення адміністративно-територіальної одиниці (від 15 до 120 депутатів). Рішення про загальний склад ради приймається радою поточного скликання не пізніше ніж за 75 днів до дня виборів нової ради. Якщо таке рішення не прийняте, то загальний склад дорівнює мінімальній межі, яка встановлена ст.5 Закону «Про вибори депутатів місцевих рад і сільських, селищних, міських голів».

Організацію й проведення місцевих виборів здійснюють територіальні виборчі комісії (сільські, селищні, міські, районні в місті), окружні та дільничні. Виборчі округи утворюються територіальними виборчими комісіями не пізніше ніж за 70 днів до дня виборів при дотриманні приблизно рівного числа виборців у розрахунку на один виборчий округ. Для проведення голосування і підрахунку голосів територія села, селища, міста, району в місті ділиться місцевою радою або його виконкомом на виборчі дільниці з числом від 20 до 3000 виборців.

Результати виборів встановлює окружна (територіальна) виборча комісія на основі протоколів дільничних виборчків. Обраним у депутати сільської, селищної, міської, районної в місті ради вважається кандидат, що одержав найбільшу в порівнянні з іншими кандидатами кількість голосів виборців.

Вибори депутатів районних та обласних рад проводяться за мажоритарною виборчою системою відносної більшості по багатомандатних виборчих округах. Межі виборчих округів по виборах до районної ради збігаються з межами сіл, селищ, міст районного значення, що входять у даний район, а по виборах до обласної ради – з межами районів і міст обласного значення, що входять до складу області.

Загальний склад районної ради залежить не від кількості населення, а від числа територіальних громад, що входять до складу району. У випадку наявності в районі до 10 територіальних громад, кожна з них повинна бути представлена не менше ніж 4 депутатами, від 11 до 30 – 3 депутатами, понад 30 – 2 депутатами. Ця кількість дорівнює числу депутатських мандатів по округу. Загальний склад районної ради не повинен перевищувати 120 депутатів.

В обласній раді загальний склад також визначається, виходячи з кількості районів, міст обласного значення – за наявності до 15 районів, міст обласного значення кожний з них повинен бути представлений не менше ніж 4 депутатами, від 16 до 30 – 3 депутатами, понад 30 – 2 депутатами. Загальний склад обласної ради не повинен перевищувати 200 депутатів.

Обраними в депутати районної, обласної ради вважаються ті кандидати, які одержали на виборах більше, у порівнянні з іншими кандидатами, число голосів виборців. Загальне число обраних кандидатів не може перевищувати числа встановлених депутатських мандатів по даному виборчому округу.

Депутатом місцевої ради може бути обраний громадянин України, що має право голосу і на день виборів досяг віку 18 років. Суб'єктами права висунення кандидатів у депутати місцевих рад є виключно громадяни України, які реалізують це право шляхом самовисунення, збори виборців (за місцем проживання, трудової діяльності або навчання), місцеві осередки політичних партій, виборчі об'єднання місцевих осередків політичних партій – блоки, громадські організації.

Рада вважається правомочною за умови обрання не менше 2/3 депутатів від загальної кількості ради. У противному випадку до обрання необхідної кількості депутатів продовжує працювати рада попереднього скликання.

§2. Структура місцевих рад

Структура місцевих рад обумовлена їх представницьким, колегіальним характером, необхідністю вироблення рішень шляхом відкритого, вільного обговорення проблем, досягнення компромісу і консенсусу між депутатами, які належать до різних соціальних груп і політичних напрямів. Визначальний вплив на структуру цих рад має також їх предметна підвідомчість. Оскільки місцеві ради є органами загальної компетенції, об'єктивно виникає необхідність поєднання глибокої, фахової попередньої підготовки різномірних питань з їх остаточним вирішенням шляхом загального голосування всіх депутатів. Крім того, значний персональний склад представницьких органів вимагає чіткої координації діяльності депутатів і оперативного вирішення поточних організаційних питань. Означені чинники обумовлюють наявність у структурі місцевих рад таких основних елементів, як голова, постійні і тимчасові комісії, депутатські групи і фракції. Водночас особливості правового статусу обласних і районних рад обумовлюють певну специфіку їх структури – наявність президії й заступника голови ради.

Сільський, селищний, міський голова – очолює представницький орган місцевого самоврядування і є головною посадовою особою відповідної територіальної громади, обирається її членами на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на чотири роки в порядку, визначеному Законом «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». На відміну від депутатів, він здійснює свої повноваження на постійній основі. Вибори голови проводяться за мажоритарною виборчою системою відносної більшості по єдиному одномандатному виборчому округу, межі якого збігаються з межами села, селища, міста. Завдяки поєднанню в особі голови властивостей керівника виконавчого органу ради та спікера ради має досягатися розумна гармонія в роботі ради та її виконавчих органів.

Депутатські групи і фракції є добровільними об'єднаннями депутатів, які створюються за їх взаємною згодою для спільної роботи щодо здійснення депутатських повноважень у виборчих округах і трудових колективах. Депутатська група може бути створена в будь-який час у період строку повноважень ради за рішенням зборів депутатів, що входять до її складу. Вона складається не менш ніж із трьох депутатів. На зборах обирається керівник депутатської групи, за поданням якого вона реєструється радою. Можливість формування депутатських фракцій закріплена Законом «Про місцеве самоврядування в Україні».

Постійні комісії ради є її робочими органами, що утворюються з числа її депутатів для вивчення, попереднього розгляду і підготовки питань, які належать до її відання, здійснення контролю за виконанням рішень ради та її виконавчого комітету. Перелік, функціональна спрямованість і порядок організації роботи постійних комісій визначаються регламентом відповідної ради та Положенням про постійні комісії, що затверджується радою.

Постійні комісії обираються радою на першій сесії на строк її повноважень у складі голови і членів комісії. До складу постійних комісій не можуть бути обрані сільський, селищний, міський голова, секретар сільської, селищної, міської ради, голова районної у місті (у разі її утворення), районної, обласної ради, їх заступники. Всі інші питання структури комісії вирішуються самою комісією на її засіданні. Зокрема, таким чином обираються заступник голови і секретар постійної комісії, утворюються підкомісії і робочі групи.

Тимчасові контрольні комісії є органами ради, які обираються з числа її депутатів для здійснення контролю з конкретно визначених радою питань, що належать до повноважень місцевого самоврядування. Рішення про створення тимчасової контрольної комісії ради, її назву та завдання, персональний склад комісії та її голову вважається прийнятим, якщо за це проголосувало не менше 1/3 депутатів від загального складу ради. Контрольні комісії подають звіти й пропозиції на розгляд ради. Повноваження тимчасової контрольної комісії припиняються з моменту прийняття радою остаточного рішення щодо результатів її роботи, а також у разі припинення повноважень ради, яка створила цю комісію.

Секретар сільської, селищної, міської ради обирається радою за пропозицією голови з числа її депутатів на строк повноважень ради і працює на постійній основі. Він не може суміщати свою службу діяльність з іншою посадою, у тому числі на громадських засадах (крім викладацької, наукової та творчої роботи в позаробочий час), займатися підприємницькою діяльністю, одержувати від цього прибуток, якщо інше не передбачено законом.

Секретар сільської, селищної, міської ради: скликає сесію ради у разі невмотивованої відмови сільського, селищного, міського голови або його неспроможності скликати сесію ради; повідомляє депутатам і доводить до відома населення інформацію про час і місце проведення сесії ради, питання, які передбачається внести на розгляд ради; веде засідання ради та підписує її рішення у разі невмотивованої відмови сільського, селищного, міського голови або його неспроможності скликати сесію ради; організує підготовку сесій ради, питань, що вносяться на розгляд ради; забезпечує своєчасне доведення рішень ради до виконавців і населення, організує контроль за їх виконанням; за дорученням сільського, селищного, міського голови координує діяльність постійних та інших комісій ради, дає їм доручення, сприяє організації виконання їх рекомендацій; сприяє депутатам ради у здійсненні їх повноважень; організує за дорученням ради здійснення заходів, пов'язаних з підготовкою і проведенням референдумів та виборів до органів державної влади і місцевого самоврядування; забезпечує зберігання у

відповідних органах місцевого самоврядування офіційних документів, пов'язаних з місцевим самоврядуванням відповідної територіальної громади, забезпечує доступ до них осіб, яким це право надане у встановленому порядку; вирішує за дорученням сільського, селищного, міського голови або відповідної ради інші питання, пов'язані з діяльністю ради та її органів; може за рішенням ради одночасно здійснювати повноваження секретаря виконавчого комітету відповідної ради.

Структура районної, обласної, районної в місті ради, як вже зазначалося, відрізняється від структури представницьких органів відповідних територіальних громад. У першу чергу, відрізняється статус голів цих рад – вони обираються відповідними радами з числа самих депутатів таємним голосуванням строком на 4 роки і є значно більше залежними від ради у порівнянні з сільськими, селищними, міськими головами. Голова ради працює у раді на постійній основі, не може мати інший представницький мандат, суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, у тому числі на громадських засадах (крім викладацької, наукової та творчої у позаробочий час), займатися підприємницькою діяльністю, одержувати від цього прибуток. Він виконує свої обов'язки до обрання голови ради нового скликання, крім випадків дострокового припинення повноважень голови ради відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні».

У своїй діяльності голова ради є підзвітним раді і може бути звільнений з посади радою, якщо за його звільнення проголосувало не менш як 2/3 депутатів від загального складу ради шляхом таємного голосування.

Голова районної, обласної, районної в місті ради може мати заступника, який обирається радою за поданням голови з числа депутатів цієї ради шляхом таємного голосування. *Заступник голови ради*

в разі відсутності голови ради або неможливості виконання ним своїх обов'язків з інших причин здійснює повноваження голови відповідної ради. Заступник голови ради працює у раді на постійній основі і на нього поширюються вимоги щодо несумісності його діяльності з іншою діяльністю, встановлені законодавством для голови ради.

Заступник голови ради обирається у межах строку її повноважень і здійснює свої повноваження до обрання заступника голови ради нового скликання, крім випадків дострокового припинення його повноважень. Він може бути достроково звільнений з посади за рішенням ради, яке приймається шляхом таємного голосування. Питання про звільнення заступника голови може бути внесене на розгляд ради на вимогу не менш як 1/3 депутатів від загального складу ради або голови ради.

Президія (колегія) обласної, районної ради являє собою факультативний, дорадчий орган, до складу якого входять голова ради, заступник і голови постійних комісій (за посадою), а також уповноважені представники депутатських груп і фракцій. Цей орган покликаний виконувати внутрішні, допоміжні функції. Президія ради попередньо готує узгоджені пропозиції і рекомендації з питань, що виносяться на розгляд ради, і може приймати рішення, які мають дорадчий характер. Президія діє на основі Положення про неї, що затверджується радою. Відкриває і веде засідання президії голова ради, а в разі його відсутності – заступник голови ради.

Президія ради не дублює діяльності постійних комісій ради; на її розгляд зазвичай виносяться питання, щодо яких є істотні розбіжності у позиціях депутатських груп і фракцій. Як свідчить практика, діяльність президії ради може бути ефективною лише у випадку, коли кількість депутатських груп і фракцій є невеликою, а їх позиції не є полярними.

§3. Форми і методи роботи місцевих рад

Місцеві ради усіх рівнів, виконуючи функції представницьких органів місцевого самоврядування, спрямовують визначені законом і набуті практикою різноманітні форми та засоби своєї діяльності на забезпечення належного вирішення питань місцевого значення в межах Конституції та законів України.

Постійне вдосконалення організації діяльності рад обумовлюється тими повноваженнями, які згідно з чинним законодавством має здійснювати кожна рада, та реаліями відповідного етапу розвитку країни, необхідністю розв'язання повсякденних проблем конкретного регіону, населеного пункту.

Роздержавлення рад, усунення вертикалі підпорядкованості між радами різних рівнів спонукає ради, їх органи та депутатів по-новому підходити до вже набутого досвіду організації роботи, вдосконалювати його, застосовувати нові форми і засоби, шукати шляхи до взаємодії з іншими радами, опрацьовуючи спільні підходи і узгоджуючи дії під час вирішення актуальних завдань[2].

Серед *правових форм* діяльності місцевих рад можна виділити нормотворчу, установчу, правозастосовчу, контрольну та інтерпретаційну.

Нормотворча форма діяльності місцевих рад здійснюється шляхом прийняття ними рішень нормативного характеру, затвердження регламенту ради, статуту територіальної громади, положень про символіку територіальної громади, про постійні комісії ради, про відділи, управління та інші виконавчі органи ради, про Президію ради та інших.

Установча форма діяльності місцевих рад отримує свій прояв у формуванні власної структури та визначення кількісного складу ради, структури виконавчих органів ради, чисельності апарату ради і виконкому; обранні депутатами голови районної і обласної ради; прийнятті рішення про дострокове припинення повноважень депутата, сільського, селищного, міського голови, секретаря ради.

Правозастосовча форма реалізується через прийняття радою рішень індивідуального характеру, висновків і рекомендацій постійними комісіями ради, рішень президій обласної, районної ради дорадчого характеру.

У межах *контрольної форми* діяльності місцевих рад можна виділити два види проваджень: *нормотворче* і *виконавче*. Нормотворче контрольне провадження полягає у здійсненні контролю за законністю нормативних актів виконавчих органів ради, державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій. За підсумками контрольної діяльності місцеві ради можуть скасовувати акти виконавчих органів ради, які суперечать законодавству чи рішенням ради, можуть звертатися до суду щодо визнання незаконними актів державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, що обмежують права громад, повноваження органів місцевого самоврядування. Виконавче контрольне провадження полягає у контролі за

реалізацією відповідними органами та посадовими особами своїх повноважень і здійснюється шляхом заслуховування звітів сільського, селищного, міського голови про роботу виконавчих органів ради, звітів постійних комісій, керівників виконавчих органів ради і посадових осіб, яких вона призначає, повідомлень депутатів про їх роботу та ін.

Основними організаційними формами діяльності місцевих рад є: сесії; окремі та спільні засідання постійних комісій, підкомісій і робочих груп; засідання президій обласних, районних рад; засідання тимчасових контрольних комісій; персональна робота голови ради, секретаря, заступників голови ради; робота депутатів у виборчих округах; участь голови ради чи депутатів у загальних зборах громадян за місцем проживання; участь депутатів з правом дорадчого голосу в засіданнях інших місцевих рад та їх органів, органів самоорганізації населення; звіти сільського, селищного, міського голови перед територіальною громадою, депутатів перед виборцями.

Ефективною формою роботи, що активізує діяльність громад, підвищує відповідальність посадових осіб, є *зустрічі керівників та посадових осіб місцевих рад з населенням*. Відповідні групи на таких зустрічах очолюють місцевий голова чи голова ради, його заступники. Підготовка до зустрічей здійснюється заздалегідь, про них попереджується населення, попередньо вивчаються запити жителів. Апарат ради і місцеві держадміністрації узагальнюють зміст заяв і пропозицій громадян, про їх виконання та зплановані заходи надається інформація у місцевих засобах масової інформації. До вирішення звернень і критичних зауважень населення залучаються керівники підприємств, установ та організацій, депутати місцевих рад.

Серед *допоміжних організаційних форм* діяльності місцевих рад можна також виділити періодичне проведення їх посадовими особами і депутатами прес-конференцій та інтерв'ю, прийом громадян, участь у роботі «Виїзних приймалень» тощо.

Керівники та інші посадові особи органів місцевого самоврядування зобов'язані проводити *особистий прийом громадян*. Прийом проводиться регулярно у встановлені дні та години, у зручний для громадян час, за місцем їх роботи і проживання. Графіки прийому доводяться до відома громадян. Порядок прийому громадян в органах місцевого самоврядування визначається їх керівниками. Усі звернення громадян на особистому прийомі реєструються. Якщо вирішити порушені в усному зверненні питання безпосередньо на особистому прийомі неможливо, воно розглядається у тому ж порядку, що й письмове звернення. Про результати розгляду громадянину повідомляється письмово або усно, за бажанням громадянина.

Матеріально-технічні форми реалізуються секретарем та апаратом ради.

Арсенал методів діяльності місцевих рад дедалі збагачується. Серед них можна виділити методи планування, вироблення рішень, інформаційне забезпечення, контроль і координацію діяльності.

Метод планування виявляється у складанні поточних і перспективних планів роботи ради, які затверджуються на пленарних засіданнях ради. До них включаються питання щодо строків і порядку реалізації організаційних форм діяльності ради та її органів, а також графіки проведення контрольних заходів.

Пропозиції до планів можуть вносити голова, постійні комісії, депутати, виконавчий комітет. При формуванні планів враховуються також місцеві ініціативи, внесені на розгляд ради, пропозиції загальних зборів і органів самоорганізації. Проекти планів розробляються апаратом ради за участю керівника апарату, секретаря ради і під керівництвом голови.

Як свідчить практика, обласні ради, як правило, планують роботу в розрізі основних питань на рік, районні й міські, селищні, сільські ради – на півріччя. Діяльність виконавчих комітетів, постійних комісій програмується на квартал-півріччя. В кожному з планів роботи передбачається здійснення контрольних функцій безпосередньо як на рівні ради (сесійна діяльність), так і її органів.

Метод вироблення рішень у діяльності місцевих рад має низку особливостей, обумовлених структурою та компетенцією представницьких органів місцевого самоврядування. Рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі рішень, які приймаються на її пленарному засіданні після обговорення більшістю депутатів від загального складу ради, крім випадків, передбачених Законом «Про місцеве самоврядування в Україні». При встановленні результатів голосування до загального складу сільської, селищної, міської ради включається сільський, селищний, міський голова, якщо він бере участь у пленарному засіданні ради, і враховується його голос. Рішення ради приймається відкритим (у тому числі поіменним) або таємним голосуванням.

Постійні комісії ради готують висновки і рекомендації, які приймаються на засіданні постійної комісії більшістю голосів від загального складу комісії і підписуються головою комісії. Висновки приймаються з питань попереднього розгляду кандидатур осіб, які пропонуються для обрання, затвердження, призначення або погодження радою, а також з питань попереднього розгляду проектів соціально-економічних програм і програм культурного розвитку, місцевого бюджету, звітів про виконання програм і бюджету, проектів рішень ради. Рекомендації приймаються за результатами контрольних заходів і носять обов'язковий для розгляду характер адресованим підприємствам, установам, організаціям, посадовим особам, які повинні повідомити про результати розгляду і вжиті заходи.

Метод інформаційного забезпечення у сучасних умовах набуває дедалі більшого значення. Всі рішення рада та її органи приймають на основі документальної чи фактичної інформації, яка отримується шляхом:

- проведення постійними комісіями перевірок діяльності підзвітних і підконтрольних раді та виконкому органів;
- звітів постійних комісій, тимчасових контрольних комісій, керівників виконавчих органів ради про свою діяльність;
- звітів сільського, селищного, міського голови про виконання бюджету і про діяльність виконавчих органів ради;
- заслуховування повідомлень депутатів про роботу в раді і виконання доручень ради;
- заслуховування повідомлень керівників органів внутрішніх справ про їх діяльність щодо охорони громадського порядку на території громади;
- обов'язкових повідомлень місцевих державних адміністрацій про розгляд ними питань,

які стосуються інтересів місцевого самоврядування, звітів державних адміністрацій перед обласними і районними радами про виконання делегованих радами повноважень;

– обов'язкового інформування керівниками підприємств, установ, організацій про результати розгляду депутатських звернень і рекомендацій постійних комісій місцевих рад;

– участі голови і депутатів місцевих рад у роботі загальних зборів громадян;

– виїздів депутатів разом з працівниками засобів масової інформації на місця з метою вивчення громадської думки щодо діяльності органів місцевого самоврядування по виконанню делегованих та власних повноважень;

– проведення консультативних референдумів на території громади.

Крім цього, Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплює, що на вимогу відповідних органів та посадових осіб місцевого самоврядування керівники розташованих або зареєстрованих на відповідній території підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності зобов'язані прибути на засідання цих органів для подання інформації з питань, віднесених до відання ради та її органів, відповіді на запити депутатів.

Метод контролю у роботі місцевих рад є необхідною передумовою ефективного вирішення справ місцевого значення. Деякі місцеві ради впровадили систему контролю виконання, відповідно до якої на кожній сесії розглядається стан виконання рішень і зняття їх з контролю. Практикується проведення «днів контролю» тощо.

Органи місцевого самоврядування можуть виступати з ініціативою щодо перевірок, а також організувати проведення перевірок на підприємствах, в установах та організаціях, що не перебувають у комунальній власності, з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у

комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органам місцевого самоврядування.

Обласні, районні ради здійснюють контроль шляхом: заслуховування звітів голів місцевих державних адміністрацій, їх заступників, керівників управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, бюджету, рішень ради із зазначених питань, а також про здійснення місцевими державними адміністраціями делегованих їм радою повноважень; прийняття рішення про недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації; прийняття рішень про звернення до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад у сфері їх спільних інтересів, а також повноваження районних, обласних рад та їх органів.

Сільська, селищна, міська рада здійснює контрольні повноваження шляхом: затвердження звіту про виконання відповідного бюджету; заслуховування на пленарних засіданнях ради звіту про виконання плану роботи ради, звіту сільського, селищного, міського голови про діяльність виконавчих органів ради, звітів постійних комісій, керівників виконавчих органів ради та посадових осіб, яких вона призначає або затверджує, заслуховування повідомлень депутатів про роботу в раді, виконання ними доручень ради; заслуховування повідомлень керівників органів внутрішніх справ про їх діяльність щодо охорони громадського порядку на відповідній території, порушення перед відповідними органами вищого рівня питання про звільнення з посади керівників цих органів у разі визнання їх діяльності незадовільною; прийняття рішення про недовіру чи про дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови у випадках, передбачених законодавством; скасування актів виконавчих органів ради, які не відповідають Конституції чи законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень; здійснення контролю за виконанням органами самоорганізації населення повноважень, наданих їм радами.

Метод координації в діяльності місцевих рад реалізується у двох формах: координація-керівництво і координація-взаємодія.

Координація-керівництво має місце, наприклад, у тих випадках, коли секретар сільської, селищної, міської ради за дорученням відповідного голови (а в районних, обласних, районних у містах радах – голова ради) координує діяльність постійних та інших комісій ради, дає їм доручення, сприяє організації виконання їх рекомендацій.

Координація-взаємодія виявляється у діяльності Координаційної ради з питань взаємодії місцевих органів влади і самоврядування при Секретаріаті Верховної Ради України та відповідних координаційних рад при головах обласних і районних рад, які були утворені наприкінці 1998 – на початку 1999 р. Координація-взаємодія здійснюється також через роботу постійних комісій місцевих рад. На підставі спільних засідань декількох постійних комісій, спільних бесід і конкретного вивчення стану справ з керівниками галузевих підрозділів держадміністрації, виконавчих комітетів міських, селищних, сільських рад, фахівцями здійснюється всебічний принциповий аналіз проблем, вносяться кваліфіковані висновки та пропозиції на пленарні засідання ради, попередньо усуваються неузгодженості, досягаються компроміси. В результаті на сесіях вирішуються найбільш принципові питання, скорочується час їх розгляду, приймаються виважені рішення. Як наслідок, рада має можливість розширювати порядок денний, скоротити тривалість проведення сесій до 1–2 днів.

На місцях застосовуються й інші конструктивні форми і методи до взаємодії рад різних рівнів. Зокрема, сільські, селищні, міські ради делегують обласним і районним радам повноваження з багатьох питань, що зачіпають спільні інтереси територіальних громад, між обласною та міськими і районними радами укладаються угоди про взаємодію тощо. Голова і депутат місцевої ради на території ради, до якої його обрано, може брати участь з правом дорадчого голосу у роботі інших рад та їх органів. У своєму виборчому окрузі депутат може брати участь з прав-ом дорадчого голосу в зборах колективів підприємств, установ, організацій, а також у засіданнях органів самоорганізації і зборах громадян за місцем проживання.

Надаючи важливого значення підвищенню кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування України, за рекомендацією керівництва Верховної Ради України місцеві ради здійснюють систему заходів щодо подальшого вдосконалення роботи з кадрами. На чергових сесіях вони визначають і затверджують систему навчання, форми і періодичність занять, їх тематику, забезпечують контроль за станом реалізації цих заходів. Координатором роботи з кадрами виступають обласні ради.

Поряд з традиційними формами і методами навчання активно використовуються можливості спеціальних навчальних закладів (Інститут підвищення кваліфікації кадрів Української Академії державного управління при Президентові України та чотири її філіали у Дніпропетровську, Львові, Одесі, Харкові, регіональні центри і курси підвищення кваліфікації), а також місцеві курси, семінари, конференції, «круглі столи» з актуальних питань та інші активні форми навчання.

Передусім, приділяється увага навчанню вперше обраних сільських, селищних, міських голів, секретарів відповідних рад, інших посадових осіб виконавчого апарату. За 1999 р. практично кожний другий з 114 тис. обраних сільських, селищних та міських голів, кожний третій – секретар відповідних рад навчалися у регіональних центрах на курсах підвищення кваліфікації. А всього пройшли перепідготовку у зазначених центрах 12,6 тис. посадових осіб органів місцевого самоврядування[3].

Провідне місце в системі навчання займає Інститут підвищення кваліфікації кадрів Української Академії державного управління при Президентові України. Тут протягом 1998–1999 навчального року підвищували свою кваліфікацію 550 керівників органів місцевого самоврядування різного рівня. Серед них голови та заступники голів обласних і районних рад, міські голови міст обласного значення, секретарі міських рад обласних центрів та міст з районним поділом тощо. Перед слухачами виступають Голова Верховної Ради України та його заступники, керівники комітетів та апарату Верховної Ради України.

Відділ по зв'язках з місцевими органами влади і самоврядування Секретаріату Верховної Ради України постійно організовує стажування в апараті Верховної Ради України керівників основних підрозділів виконавчого апарату обласних рад: керівники секретаріатів, їх заступники, завідувачі організаційними, загальними та юридичними відділами, керівники інформаційних систем.

До ефективних форм навчання належать також виїзні наради-семінари на базі обласних рад, які відповідно до рішень Координаційної ради з питань місцевого самоврядування при Голові Верховної Ради України проводяться за участю заступників голів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських рад на теми «Про організацію діяльності рад», «Про роботу рад по формуванню місцевих бюджетів та контролю за їх виконанням», а керівників секретаріатів (керуючих справами) відповідних рад - «Про організацію діяльності апарату ради» та «Про роботу виконавчого апарату обласних і районних рад по забезпеченню діяльності депутатів місцевих рад».

Учасники таких нарад знайомляться з практикою роботи не лише рад, а й відвідують цілий ряд трудових колективів, проводять засідання «за круглим столом», під час яких обговорюються найбільш актуальні проблеми становлення місцевого самоврядування. Перебіг та підсумки нарад-семінарів висвітлюються засобами масової інформації, пропозиції та критичні зауваження, висловлені їх учасниками, направляються комітетам

Верховної Ради України, центральним органам виконавчої влади для прийняття відповідних заходів.

Актуальні питання навчання посадових осіб органів місцевого самоврядування тримають у центрі уваги й координаційні ради при головах обласних, районних рад. На місцях вибудовується розгалужена система проведення постійно діючих семінарів, короткотермінових курсів, інструктивно-методичних нарад, конференцій тощо з питань законодавчого забезпечення діяльності місцевих рад. Набувають поширення виїзні засідання координаційних рад, стажування працівників у апаратах рад вищого рівня, підготовка методичних матеріалів, випуск інформаційно-методичних бюлетенів[4].

В окремих районах традиційним стало проведення Дня сільської ради, створюється система юридичного всеобучу працівників органів місцевого самоврядування.

Особлива увага приділяється навчанню посадових осіб і депутатів, які обрані вперше. З цією метою у відповідних населених пунктах проводяться тижні секретаріатів районної ради та райдержадміністрації, під час яких розглядаються конкретні положення законів та окремих нормативних актів, практичні питання діяльності рад, їх виконавчих комітетів, постійних комісій, депутатів, сільських і селищних голів, інших посадових осіб місцевого самоврядування, взаємодія з органами виконавчої влади. Значне місце в системі навчання відводиться підготовці резерву кадрів, зокрема на посади сільських і селищних голів, секретарів рад. Після зарахування певних осіб до відповідного кадрового резерву, розробляється і реалізується план-календар проведення з ними занять[5].

§4. Сесія – основна організаційна форма діяльності місцевих рад

Сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення), районна, обласна рада проводить свою роботу сесійно. Сесія складається з пленарних засідань ради, а також засідань постійних комісій ради.

Перша сесія новообраної сільської, селищної, міської, районної у місті ради скликається відповідною територіальною виборчою комісією не пізніше як через місяць після обрання ради у правомочному складі. Її відкриває і веде голова виборчої комісії. Він інформує раду про підсумки виборів депутатів та сільського, селищного, міського голови і визнання їх повноважень. Виконавчий апарат ради забезпечує депутатів ради нового скликання довідковими матеріалами про обраних депутатів, пропозиціями щодо порядку денного її проведення, питаннями, які передбачається внести на її розгляд згідно з законодавством.

Першу сесію районної, обласної ради скликає і веде голова відповідної територіальної виборчої комісії. Наступні сесії ради скликаються: сільської, селищної, міської – відповідно сільським, селищним, міським головою; районної у місті, районної, обласної – головою відповідної ради.

Сесія ради скликається в міру необхідності, але не менше одного разу на квартал.

У разі невмотивованої відмови сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті, районної, обласної ради або його неспроможності скликати сесію ради, сесія скликається: сільської, селищної, міської ради – секретарем сільської, селищної, міської ради; районної у місті, районної, обласної ради – заступником голови відповідної ради.

Сесія сільської, селищної, міської, районної у місті ради повинна бути також скликана за пропозицією не менш як 1/3 депутатів від загального складу відповідної ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради, а сесія районної, обласної ради – також за пропозицією не менш як 1/3 депутатів від загального складу відповідної ради або голови відповідної місцевої державної адміністрації. Якщо у цьому разі вповноважені посадові особи у двотижневий строк не скликають сесію, сесія може бути скликана депутатами відповідної ради, які становлять не менш як 1/3 складу ради, або постійною комісією ради.

Рішення про скликання сесії ради доводиться до відома депутатів і населення не пізніше як за 10 днів до сесії, а у виняткових випадках – не пізніше як за день до сесії із зазначенням часу скликання, місця проведення та питань, які передбачається внести на розгляд ради.

Сесію сільської, селищної, міської ради відкриває і веде відповідно сільський, селищний, міський голова, а у випадку, коли мала місце його невмотивована відмова або неспроможність скликати сесію, – секретар ради; сесію районної у місті, районної, обласної ради – голова ради або його заступник. У випадку, передбаченому частиною восьмою ст.46 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», сесію відкриває за дорученням групи депутатів, з ініціативи якої скликана сесія, один з депутатів, що входить до її складу, а веде за рішенням ради – один з депутатів цієї ради.

Сесія ради є правомочною, якщо в її пленарному засіданні бере участь більше половини депутатів від загального складу ради. На початку кожного засідання ради головуєчий проводить за допомогою електронних засобів чи іншим шляхом поіменну реєстрацію депутатів, присутніх на засіданні, і повідомляє про кількість депутатів, про яких відомо, що вони відсутні з поважних причин. Дані цієї реєстрації є підставою для відкриття засідання. У разі відсутності необхідної кількості депутатів за розпорядженням головуєчого проведення сесії переноситься на інший час.

Пропозиції щодо питань на розгляд ради можуть вноситися сільським, селищним, міським головою, постійними комісіями, депутатами, виконавчим комітетом ради, головою місцевої державної адміністрації, головою районної, обласної ради, загальними зборами громадян.

Не пізніше як на другій сесії затверджується регламент роботи відповідної ради, а також положення про постійні комісії ради. Регламентом ради визначаються всі основні процедурні питання роботи ради, зокрема порядок скликання сесії ради, підготовки і розгляду нею питань, прийняття рішень ради про затвердження порядку денного сесії та з інших процедурних питань, а також порядок роботи сесії. На практиці регламентами місцевих рад найчастіше закріплюється, що засідання ради проводяться з 10 до 18 год. з двома перервами (технічною та обідньою).

Протоколи сесій сільської, селищної, міської ради, прийняті нею рішення підписуються сільським, селищним, міським головою, районної у місті, районної, обласної ради –

головою відповідної ради, у разі їх відсутності – відповідно секретарем сільської, селищної, міської ради, заступником голови районної в місті, районної, обласної ради, а у випадку, передбаченому частинами сьомою та дев'ятою цієї статті, – депутатом ради, який за дорученням депутатів головував на її засіданні.

Сесії ради проводяться гласно. Однак у разі необхідності рада може прийняти рішення про проведення закритого пленарного засідання. На жаль, Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» не містить конкретних підстав для проведення закритих пленарних засідань, що є порушенням декларованого принципу гласності місцевого самоврядування.

§5. Організація роботи постійних комісій місцевих рад

Постійні комісії місцевих рад є колегіальними органами ради, на які покладається реалізація трьох основних напрямків діяльності: номінаційної, контрольної функції та функції попереднього опрацювання питань, що виносяться на розгляд сесії. Постійні комісії є підзвітними раді та відповідальними перед нею. Вони обираються радою на першій сесії нового скликання на строк її повноважень у складі голови і членів комісії. Про утворення постійних комісій, обрання їх голів та персонального складу рада приймає рішення. Перелік, функціональна спрямованість і порядок організації роботи постійних комісій визначаються регламентом відповідної ради та Положенням про постійні комісії, що затверджується радою.

За загальним правилом, депутати працюють у постійних комісіях на громадських засадах. Виняток зроблено лише для голів постійних комісій обласних рад з питань бюджету, які можуть працювати в раді на постійній основі за її рішенням. Всі члени комісії користуються рівними правами.

В межах *номінаційної функції* постійні комісії попередньо розглядають кандидатури осіб, які пропонуються для обрання, затвердження, призначення або погодження відповідною радою, готують висновки з цих питань.

Контрольна функція постійних комісій насамперед виявляється у тому, що вони за дорученням ради, голови, заступника голови районної у місті, районної, обласної ради, секретаря сільської, селищної, міської ради або за власною ініціативою вивчають діяльність підзвітних і підконтрольних раді та виконавчому комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради органів, а також з питань, віднесених до відання ради, місцевих державних адміністрацій, підприємств, установ та організацій, їх філій і відділень незалежно від форм власності та їх посадових осіб. За результатами перевірки вони подають рекомендації на розгляд керівників підконтрольних органів, а в необхідних випадках – на розгляд ради або виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради. Крім того, постійні комісії ради здійснюють контроль за виконанням рішень ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради.

Однак основною функцією постійних комісій є *вивчення, попередній розгляд і підготовка питань, які належать до відання ради.* Пос

тійні комісії за дорученням ради або за власною ініціативою попередньо розглядають проекти програм соціально-економічного і культурного розвитку, місцевого бюджету, звіти про виконання програм і бюджету, вивчають і готують питання про стан та розвиток відповідних галузей господарського і соціально-культурного будівництва, інші питання, які вносяться на розгляд ради, розробляють проекти рішень ради та готують висновки з цих питань, виступають на сесіях ради з доповідями і співповідями.

Постійні комісії у питаннях, які належать до їх відання, та в порядку, визначеному законом, мають право отримувати від керівників органів, підприємств, установ, організацій та їх філіалів і відділень необхідні матеріали і документи.

За розпорядженням відповідного місцевого голови кожній постійній комісії для проведення засідань надається приміщення, створюються необхідні умови для її діяльності.

Організація роботи постійної комісії ради покладається на голову комісії. Голова комісії

скликає і веде засідання комісії, дає доручення членам комісії, представляє комісію у відносинах з іншими органами, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями, а також громадянами, організує роботу по реалізації висновків і рекомендацій комісії. У разі відсутності голови комісії або неможливості ним виконувати свої повноваження з інших причин його функції здійснює заступник голови комісії або секретар комісії.

Основною організаційною формою діяльності постійних комісій місцевих рад є засідання, які скликаються в міру необхідності і є правомочними, якщо в них бере участь не менш як 1/2 від загального складу комісії. Засідання комісії, як правило, відкрито, але за своїм рішенням комісія має право провести закрите засідання. Засідання постійних комісій протоколюються, а протоколи підписуються головою і секретарем комісії.

За результатами вивчення і розгляду питань постійні комісії готують висновки і рекомендації, які приймаються більшістю голосів від загального складу комісії і підписуються головою комісії, а в разі його відсутності – заступником голови або секретарем комісії. Член комісії, не згодний з її рішенням, має право викласти свою точку зору на сесії ради в порядку виступу або повідомити про неї в письмовій формі головуючого на засіданні ради.

Рекомендації постійних комісій підлягають обов'язковому розгляду органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами, яким вони адресовані. Про результати розгляду і вжиті заходи має бути повідомлено комісіям у встановлений ними строк.

Висновки, рекомендації та протоколи засідань комісії зберігаються протягом усього строку діяльності ради відповідного скликання, а після обрання ради нового скликання – передаються до архіву. Діловодство комісії забезпечує її голова та секретар.

Постійна комісія для вивчення питань, розробки проектів рішень ради може створювати підготовчі комісії і робочі групи з залученням представників громадськості, вчених і спеціалістів.

Питання, які належать до відання кількох постійних комісій, можуть за ініціативою

комісій, а також за дорученням ради, її голови, заступника голови районної у місті, районної, обласної ради, секретаря сільської, селищної, міської ради розглядатися постійними комісіями спільно. Висновки і рекомендації, прийняті постійними комісіями на їх спільних засіданнях, підписуються головами відповідних постійних комісій.

§6. Організація роботи сільських, селищних, міських голів, а також голів районних та обласних рад

Статус сільського, селищного, міського голови на сьогодні не знайшов закріплення у Конституції України, оскільки відповідно до ч.3 ст.141 Основного Закону статус голів, депутатів, виконавчих органів ради, їх повноваження, порядок створення визначаються законом. Відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою відповідної територіальної громади. Цим же законом закріплюється, що посадова особа місцевого самоврядування – це особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету. При цьому сільський, селищний, міський голови входять до системи місцевого самоврядування як окремі правосуб'єкти, що докорінно відрізняє їх від голів районної, обласної, районної у місті ради.

Законодавчо закріплюється, що під час здійснення своїх повноважень сільський, селищний, міський голова є підзвітним, підконтрольним і відповідальним перед територіальною громадою, відповідальним перед відповідною радою, а з питань здійснення виконавчими органами ради повноважень органів виконавчої влади – також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади.

Сільський, селищний, міський голова не може бути депутатом будь-якої ради, суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, в тому числі на громадських засадах (крім викладацької, наукової та творчої роботи у позаробочий час), займатися підприємницькою діяльністю, одержувати від цього прибутки. На сільських, селищних, міських голів поширюються повноваження та гарантії депутатів рад, передбачені законодавством про статус депутатів місцевих рад, якщо інше не встановлено законом.

Повноваження сільського, селищного, міського голови починаються з моменту оголошення відповідною сільською, селищною, міською виборчою комісією на пленарному засіданні ради рішення про його обрання і закінчуються в момент вступу на цю посаду іншої обраної відповідно до закону особи, крім випадків дострокового припинення його повноважень.

Сільський, селищний, міський голова здійснює, перш за все, *представницьку функцію*. Представницький характер мандату міського голови був підтверджений Рішенням Конституційного Суду України від 6 липня 1999 р. №7-рп/99 у справі №1-25/99 (справа про сумісництво посад народного депутата і міського голови). У згаданому рішенні єдиний орган конституційної юрисдикції України дійшов висновку, що термін «представницький мандат» обов'язково пов'язаний з обранням особи на посаду з наданням їй відповідних повноважень, у тому числі виступати від імені виборців, а тому міський голова є головною посадовою особою територіальної громади міста з представницьким мандатом. Наявність представницького мандата міського голови зумовлена насамперед його безпосереднім обранням територіальною громадою міста.

Оскільки статус сільських і селищних голів фактично аналогічний статусу міського голови, з рішення Конституційного Суду України можна зробити цілком певний висновок, що й вони є посадовими особами з представницьким мандатом.

Сільський, селищний, міський голова як особа, що має представницький мандат, виступає від імені виборців, зокрема представляє відповідну територіальну громаду, раду та її виконавчий комітет у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, громадянами; звертається до суду з питань визнання незаконними актів відповідних органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права та інтереси територіальної громади, а також повноваження ради та її органів; укладає від імені

територіальної громади, ради та її виконкому договори відповідно до законодавства. Виконання цих функцій та повноважень має місце тому, що виборці обрали його і наділили мандатом (тобто дорученням).

Не менш важливою функцією голови є й *номінаційна*, оскільки він вносить на розгляд ради пропозицію щодо кандидатури на посаду секретаря ради, про кількісний і персональний склад виконавчого комітету відповідної ради; пропозиції щодо структури і штатів виконавчих органів ради, апарату ради та її виконавчого комітету; призначає на посади та звільняє з посад керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад.

Водночас на сільського, селищного, міського голову покладено здійснення значних *організаційно-розпорядчих функцій*

. У першу чергу, це пов'язано з тим, що він за посадою є спікером відповідної ради й очолює її виконавчий комітет. У межах даної функції голова організує роботу відповідної ради та її виконавчого комітету; забезпечує підготовку на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань самоврядування, місцевого бюджету та звіту про його виконання, рішень ради з інших питань, що належать до її відання; скликає сесії ради, вносить пропозиції та формує порядок денний сесій ради і головує на пленарних засіданнях ради; скликає загальні збори громадян за місцем проживання; здійснює керівництво апаратом ради та її виконавчого комітету; веде особистий прийом громадян; є розпорядником бюджетних, позабюджетних цільових (у тому числі валютних) коштів, використовує їх лише за призначенням, визначеним радою; забезпечує здійснення у межах наданих законом повноважень органів виконавчої влади на відповідній території, додержання Конституції та законів України, виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади; забезпечує виконання рішень місцевого референдуму, відповідної ради, її виконкому.

Значне місце у роботі сільського, селищного, міського голови займає й виконання *контрольної*

функції, в межах якої він слідкує за законністю рішень та актів інших органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, а у випадках, коли зазначені органи обмежують права та інтереси територіальної громади, а також повноваження ради та її органів – звертається до суду щодо визнання їх незаконними; забезпечує на відповідній території додержання законодавства щодо розгляду звернень громадян та їх об'єднань тощо.

Сільський, селищний, міський голова несе персональну відповідальність за здійснення наданих йому законом функцій та повноважень.

Аналіз повноважень сільського, селищного, міського голови дає змогу визначити основні вимоги, яким має відповідати його діяльність: вона має бути чітко та вичерпно регламентована законодавством України, вона не може перетинатися з діяльністю інших органів та посадових осіб, зокрема з діяльністю ради або її виконавчого органу, дублюючи або підміняючи її; вона має бути спрямована на забезпечення всебічного розвитку місцевості, задоволення матеріальних, духовних та інших потреб відповідної територіальної громади. Іншими словами, діяльність сільського, селищного, міського голови має відповідати його призначенню бути гарантом законності та дбати про благоустрій території, добробут її населення[6].

Сільський, селищний, міський голова не рідше одного разу на рік повинен звітувати про свою роботу перед територіальною громадою на відкритій зустрічі з громадянами. На вимогу не менше 1/2 депутатів відповідної ради він зобов'язаний прозвітувати перед радою про роботу виконавчих органів ради у будь-який визначений ними термін.

Серед підстав дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті, районної, обласної ради закон називає такі:

- звернення з особистою заявою до відповідної ради про складення ним повноважень голови;
- припинення його громадянства;
- набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;
- порушення ним вимог щодо обмеження сумісності його діяльності з іншою роботою (діяльністю), встановлених Законом «Про місцеве самоврядування в Україні»;

– визнання його судом недієздатним, безвісно відсутнім або оголошення таким, що помер;

– його смерті.

Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути також достроково припинені, якщо він порушує Конституцію або закони України, права і свободи громадян, не забезпечує здійснення наданих йому повноважень.

Повноваження сільського, селищного, міського голови за наявності вищевказаних підстав можуть бути припинені достроково за рішенням місцевого референдуму або за рішенням відповідної ради, прийнятим шляхом таємного голосування не менш як 2/3 голосів депутатів від загального складу ради. Порядок проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови визначається законом про місцеві референдуми. Рішення про проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови приймається відповідною радою як за власною ініціативою, так і на вимогу не менш як 1/10 частини громадян, що проживають на відповідній території і мають право голосу.

За наявності рішень суду про визнання розпоряджень чи дій сільського, селищного, міського голови незаконними, висновків відповідного парламентського комітету Верховна Рада України може призначити позачергові вибори сільського, селищного, міського голови. Питання про призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільського, селищного, міського голови може порушуватись перед Верховною Радою України відповідною сільською, селищною, міською радою, головою обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації.

Повноваження сільського, селищного, міського голови припиняються з дня прийняття місцевим референдумом або відповідною радою рішення про це, а в разі призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільського, селищного, міського голови – в день обрання головою іншої особи.

Голова районної, обласної, районної у місті (у разі її створення) ради обирається відповідною радою з числа її депутатів у межах строку повноважень ради таємним

голосуванням. Він виконує свої обов'язки до обрання голови ради нового скликання, крім випадків дострокового припинення повноважень голови ради відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні».

Голова ради працює у раді на постійній основі, не може мати інший представницький мандат, суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, в тому числі на громадських засадах (крім викладацької, наукової та творчої у позаробочий час), займатися підприємницькою діяльністю, одержувати від цього прибуток.

Голова районної, обласної, районної у місті ради також виконує представницьку, установчу, організаційно-розпорядчу та контрольну функції, однак перелік його повноважень дещо відрізняється від статусу сільського, селищного, міського голови.

Зокрема, в межах *представницької* функції голова районної, обласної, районної в місті ради представляє раду у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, трудовими колективами, адміністрацією підприємств, установ, організацій і громадянами, а також у зовнішніх відносинах відповідно до законодавства; за рішенням ради звертається до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад у сфері їх спільних інтересів, а також повноваження районних, обласних рад та їх органів. Однак, на відміну від сільського, селищного, міського голови, голова районної, обласної та районної в місті ради не може представляти відповідно територіальні громади населених пунктів в межах району чи області, територіальну громаду району в місті, оскільки обирається не населенням, а самою радою.

Виконання *установчої* функції обумовлює наявність у голови районної, обласної, районної в місті ради таких повноважень, як право представляти раді кандидатури для обрання на посаду заступника голови ради; вносити на затвердження ради пропозиції щодо структури органів ради, її виконавчого апарату; вносити раді пропозиції щодо утворення і обрання постійних комісій ради; призначати і звільняти керівників та інших працівників структурних підрозділів виконавчого апарату ради.

Однак центральне місце в діяльності голови районної, обласної, районної в місті ради займає *організаційно-розпорядча функція*. Він, зокрема, скликає сесії ради, повідомляє депутатам і доводить до відома населення інформацію про час і місце проведення сесії

ради, питання, які передбачається внести на розгляд ради, веде засідання ради; забезпечує підготовку сесій ради і питань, що вносяться на її розгляд, доведення рішень ради до виконавців; координує діяльність постійних комісій ради, дає їм доручення, сприяє організації виконання їх рекомендацій; організує надання депутатам допомоги у здійсненні ними своїх повноважень; організує відповідно до законодавства проведення референдумів та виборів до органів державної влади і місцевого самоврядування; організує роботу президії (колегії) ради (у разі її створення); здійснює керівництво виконавчим апаратом ради; є розпорядником коштів, передбачених на утримання ради та її виконавчого апарату; підписує рішення ради, протоколи сесій ради тощо.

Контрольна функція голови районної, обласної, районної у місті ради полягає насамперед в організації контролю за виконанням рішень ради, прийнятих на сесії.

Голова районної, обласної, районної у місті ради в межах своїх повноважень видає розпорядження.

У своїй діяльності голова ради є підзвітним раді: він звітує перед радою про свою діяльність не менше одного разу на рік, а на вимогу не менш як 1/3 депутатів – у визначений радою термін.

Голова районної, обласної, районної в місті ради може бути звільнений з посади радою, якщо за його звільнення проголосувало не менш як 2/3 депутатів від загального складу ради шляхом таємного голосування. Питання про звільнення голови ради може бути внесено на розгляд ради на вимогу не менше третини депутатів від загального складу ради.

§7. Виконавчі комітети місцевих рад: структура, порядок утворення, форми і методи роботи

Згідно зі ст.ст. 51 і 54 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», до виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у місті рад відносяться виконавчі комітети, відділи, управління й інші виконавчі органи. Особливе місце серед них займають виконавчі комітети, що створюються сільськими, селищними, районними в місті радами, перед якими ці виконавчі органи підзвітні і підконтрольні, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади – також підконтрольними відповідним органам виконавчої влади. Виконавчий комітет створюється на строк повноважень ради. Після закінчення повноважень ради, сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті ради її виконавчий комітет здійснює свої повноваження до сформування нового складу виконавчого комітету.

Радою визначається чисельність виконкому, затверджується його персональний склад за пропозицією голови. Якщо чисельність територіальної громади села складає до 500 жителів, то за рішенням сільської ради або територіальної громади виконавчий орган може не створюватися. У цьому випадку його функції (крім розпорядження земельними та природними ресурсами) здійснює одноосібно сільський голова.

Структура виконавчого комітету складається з наступних елементів:

- сільський, селищний, міський, районний у місті голова – очолює виконком;

- заступник (заступники) сільського, селищного, міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради;

- керуючий справами (секретар) виконкому (його функції в селах може здійснювати секретар ради);

- керівники відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради;

– секретар сільської, селищної, міської ради;

– апарат виконкому.

До складу виконавчого комітету можуть входити й інші особи, крім депутатів місцевої ради.

Особи, які входять до складу виконавчого комітету, крім тих, хто працює у виконавчих органах ради на постійній основі, на час засідань виконавчого комітету, а також для здійснення повноважень в інших випадках звільняються від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням їм середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з виконанням обов'язків члена виконавчого комітету, за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету.

Організує роботу виконавчого комітету голова. Основною організаційною формою роботи виконкому є засідання, що скликаються головою або його заступником за потреби, але не рідше одного разу на місяць. Засідання є правомочними, якщо в них беруть участь більше половини від загального складу виконкому.

Власні й делеговані повноваження виконкомів закріплені в розділі 2 ст.52 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні». Під час здійснення делегованих повноважень виконкоми підконтрольні органам виконавчої влади. На засіданнях більшістю голосів приймаються рішення, що підписуються головою. У випадку незгоди голови з рішенням виконкому, він може призупинити його дію своїм розпорядженням і внести це питання на розгляд ради.

Виконавчий комітет ради попередньо розглядає проекти місцевих програм соціально-економічного і культурного розвитку, цільових програм з інших питань, місцевого бюджету, проекти рішень з інших питань, що вносяться на розгляд відповідної ради; координує діяльність відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідної територіальної громади, заслуховує звіти про роботу їх керівників; має право змінювати

або скасовувати акти підпорядкованих йому відділів, управлінь, інших виконавчих органів ради, а також їх посадових осіб.

Сільська, селищна, міська рада може прийняти рішення про розмежування повноважень між її виконавчим комітетом, відділами, управліннями, іншими виконавчими органами ради та сільським, селищним, міським головою в межах повноважень, наданих Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» виконавчим органам сільських, селищних, міських рад.

Правовими формами діяльності виконкому є нормотворча, правозастосовча і контрольна. Нормотворча форма реалізується шляхом прийняття рішень, що носять нормативний характер. Правозастосовча форма здійснюється шляхом прийняття рішень з питань організаційної й поточної роботи, а також діяльності щодо виконання законодавства України та рішень місцевих рад. Контрольна форма виявляється у контролі за ефективністю діяльності підприємств, установ, організацій, що перебувають у в комунальній власності, з боку відділів, управлінь та інших виконавчих органів рад і їх керівників, апарату виконкому, а також у контролі з боку самого виконкому за законністю актів відділів, управлінь та їх керівників з правом їх зміни або відміни.

Організаційними формами роботи виконкомів є засідання, персональна діяльність членів виконкому, участь членів виконкому в сесіях місцевих рад, засіданнях постійних комісій ради, а також звіти про діяльність членів виконкому перед радою.

Матеріально-технічна форма діяльності виконкомів виявляється у роботі з депутатськими запитами і зверненнями, складанні проекту місцевого бюджету і звіту про його виконання, проектів програм соціально-економічного, культурного розвитку, а також у матеріально-технічному забезпеченні діяльності ради.

Організаційні методи роботи виконкомів місцевих рад є багатоманітними і спрямовані на найбільш ефективне виконання їх завдань і функцій. Серед них можна виділити методи планування, координації та інформаційного забезпечення.

Метод *планування* в діяльності виконкомів має два аспекти: зовнішній і внутрішній. «Зовнішнє» планування полягає у розробці планів соціально-економічного і культурного

розвитку відповідної території, а також складанні проектів місцевих програм і місцевого бюджету. Виконкоми також розглядають проекти планів комунальних підприємств і організацій, вносять до них зауваження і пропозиції.

«Внутрішнє» або організаційне планування спрямоване на покращення організаційних відносин між підрозділами виконкому, досягнення передбачуваності та поступовості в їх діяльності. Прикладами «внутрішнього» планування є складання поточних і перспективних планів роботи виконкому, серед яких виділяються плани організаційних заходів і плани реалізації власних і делегованих повноважень. Організаційні плани розробляються апаратом виконкому під безпосереднім керівництвом керуючого справами і голови виконкому із врахуванням пропозицій керівників відділів, управлінь і органів місцевої ради.

Метод координації в діяльності виконкому має два різновиди: координація-субординація і координація-взаємодія.

Координація-субординація має місце у випадку, коли виконком координує діяльність відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, комунальних підприємств і організацій. З іншого боку, виконком повинен координувати свою діяльність з місцевими радами шляхом спільної праці щодо місцевого бюджету і програм соціально-економічного розвитку, охорони довкілля.

Координація-взаємодія полягає в узгодженні діяльності виконкому з рівними за правовим статусом суб'єктами. Зокрема, на договірних засадах виконком координує реалізацію спільних програм щодо комплексного соціально-економічного розвитку сіл, селищ і міст; на договірній і податковій основі координує свою роботу з підприємствами, установами, організаціями, що не належать до комунальної власності. Призначення на посаду керівників підприємств державної власності, які знаходяться на відповідній території відбувається за погодженням з виконкомом. Координація роботи виконкому з правоохоронними органами відбувається у напрямку забезпечення додержання правопорядку під час проведення масових заходів, додержання правил паспортної системи та ін.

Ефективне виконання повноважень виконкому вимагає налагодження стійкого інформаційного обміну з територіальною громадою та підприємствами, установами, організаціями, що розташовані на відповідній території. В юридичній літературі слушно

зазначається, що нині інформаційне забезпечення місцевого самоврядування набуває самостійного значення – зі специфічними відносинами, суб'єктами (об'єктами) цих відносин, їх правами і обов'язками[7]. Метод інформаційного забезпечення в діяльності виконкомів має багато проявів. Зокрема, на вимогу виконкому керівники розташованих або зареєстрованих на відповідній території підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності зобов'язані прибути на його засідання для подання інформації з питань, віднесених до відання виконкому.

§8. Організація роботи відділів, управлінь, інших виконавчих органів, апарату місцевих рад і апарату виконкомів

Відділи, управління й інші виконавчі органи місцевої ради утворюються сільською, селищною, міською, районною в місті радою для здійснення повноважень, що належать до відання виконавчих органів цих рад. Їх структура, штати, а також загальна чисельність апарату ради і апарату виконкому затверджуються радою за пропозицією голови.

Відділи й управління створюються за галузевим і функціональним принципом для повсякденного управління різними галузями народного господарства, підпорядкованими комунальними підприємствами, установами, організаціями. Вони здійснюють власні й делеговані їм органами виконавчої влади повноваження відповідно до розділу 2 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні».

На практиці місцевими радами створюються наступні відділи й управління:

- загальний відділ (організує діловодство, здійснює контроль за термінами проходження і виконання службових документів, технічне обслуговування роботи ради);
- управління бюджету і фінансів;
- управління планування та обліку;
- управління економічного розвитку;
- управління земельних ресурсів;
- управління освіти і проблем молоді;
- управління з гуманітарних питань;
- управління транспорту, зв'язку і дорожнього господарства;
- управління житлово-комунального господарства і теплоенергетики;
- управління охорони здоров'я;
- управління будівництва й архітектури;
- управління з соціальних питань.

Зазначений перелік не є обов'язковим чи вичерпним; рада може прийняти рішення про створення нових і реорганізацію існуючих відділів та управлінь.

Відділи й управління підзвітні й підконтрольні раді, підпорядковані виконкому і сільському, селищному, міському голові. Їх керівники (завідуючі відділами, начальники управлінь) призначаються і звільняються головою одноосібно, а у випадках, передбачених законом, – за погодженням з відповідними органами виконавчої влади.

У структурі відділів і управлінь можуть бути створені підвідділи і сектори, до складу яких входять керівник, помічники, головні фахівці і фахівці. Управління і відділи утримуються за кошти місцевого бюджету. Їх основні функції, порядок діяльності визначається положенням про ці органи, що затверджується радою. Співробітники відділів і управлінь діють на підставі посадових інструкцій, що затверджуються їх керівником.

На практиці поряд з відділами й управліннями створюються більш крупні підрозділи – головні управління. Наприклад, до складу Головного управління з гуманітарних та соціальних питань Харківської міської ради входять: управління освіти, управління культури, управління охорони здоров'я, управління з соціальних питань, відділ з питань праці, комітет з питань фізичної культури і спорту, комітет із справ сім'ї та молоді, служба у справах неповнолітніх. Крім того, при цьому Головному управлінні створені й діють сектор контролю за виконанням доручень, відділ обліку і звітності, відділ кадрів, юридичний сектор, сектор інформаційного забезпечення, сектор охорони праці та інженерного обслуговування, сектор з соціального захисту потерпілих від аварії на ЧАЕС, відділ по роботі з об'єднаннями громадян, сектор по роботі з релігійними організаціями і національно-культурними об'єднаннями.

Апарат місцевих рад і виконкомів створюється радою для організаційного, правового, інформаційного, матеріально-технічного забезпечення діяльності рад, їх органів, депутатів. Він сприяє здійсненню радами взаємозв'язків з територіальними громадами, місцевими органами виконавчої влади, органами територіальної самоорганізації населення та іншими радами.

Структура, штати апарату затверджуються радою за пропозицією голови. Керує діяльністю апарату ради і виконкому голова.

3 травня 1999 р. Кабінет Міністрів України затвердив Типові штати апаратів місцевих рад усіх рівнів і виконавчих комітетів, за якими штатна чисельність установлена, виходячи з мінімальної чисельності населення і може уточнюватися пропорційно зростанню чисельності населення, але не більше максимуму[8].

Так, згідно з цим актом, усього до апарату районних рад може входити 11–13 осіб, а до апарату обласних та Севастопольської міської рад – 20-27 осіб, серед яких: голова ради, заступник голови ради, керуючий справами, голова постійної комісії з питань бюджету, 1–2 завідуючих відділом (організаційним, загальним), 1–2 помічники голови (заступники голови) ради, радники (консультанти) голови ради з питань: юридичного забезпечення, соціально-економічного, культурного розвитку територій та здійснення економічних реформ, приватизації та власності, головний бухгалтер, 8–12 спеціалістів, секретар приймальні, друкарка, водій, прибиральниця службових приміщень.

Типові штати апарату міських (крім міста Севастополя) рад, їх виконавчих комітетів передбачають посади міського голови, секретаря ради, першого заступника, 1–4 заступників міського голови з питань діяльності виконавчих органів, керуючого справами (секретаря виконавчого комітету), 1–3 радників, консультантів голови ради, помічника голови, 1–6 завідуючих відділами, головного бухгалтера, від 1 до 26 спеціалістів, секретаря керівника, секретарів-друкарок, стенографісток, завідуючого господарством, водіїв, прибиральниць, сторожа, працівників військового обліку (в населених пунктах, де немає військових комісаріатів). Загальна кількість апарату може сягати від 5 до 52 осіб залежно від кількості населення.

Найменш чисельними є апарати сільських, селищних рад та їх виконавчих комітетів, оскільки сюди може входити від 3 до 11 осіб, серед яких – сільський, селищний голова, 1–2 заступники сільського, селищного голови з питань діяльності виконавчого органу, секретар ради, керуючий справами, (секретар) виконавчого комітету, спеціалісти (від 1 до 7), касир, секретар-друкарка, діловод, водій. До штату виконавчого комітету сільських і селищних рад можуть додатково вводитися посади: прибиральниць службових приміщень, у разі потреби – опалювачів на опалювальний сезон, сторожа, працівників військового обліку (в населених пунктах, де немає військових комісаріатів).

На практиці у складі апарату місцевих рад найчастіше створюються наступні підрозділи: апарат при керівництві (референти, помічники голови, старший інспектор, секретар керівника), відділ по забезпеченню діяльності ради, інформаційно-аналітична служба,

прес-служба, відділ міжнародних зв'язків, контрольна інспекція, юридична служба, відділ бухгалтерського обліку і звітності, організаційний відділ, відділ по роботі зі зверненнями громадян, адміністративно-господарський відділ, відділ кадрів, архів. До апарату виконкому зазвичай входять організаційно-інструкторський відділ, загальний відділ, господарський відділ, юридична служба, приймальня, група по роботі із зверненнями громадян, референти, технічні секретарі.

§9. Органи самоорганізації населення

До органів самоорганізації населення належать будинкові, вуличні, квартальні комітети, ради мікрорайонів, житлових комплексів та ін. Вони діють винятково в межах частини території громади й об'єднують населення на основі спільної роботи з виконання певних задач у галузі обслуговування суспільних потреб громадян, задоволення їх культурно-побутових і інших запитів. Ці представницькі органи місцевого самоврядування максимально наближені до населення і сприяють оптимальній децентралізації влади. Вони покликані максимально оперативно реагувати на локальні потреби громадян і насамперед забезпечувати створення належних умов їх проживання на відповідних ділянках населеного пункту.

Органи самоорганізації населення діють на підставі Конституції України, Закону "Про органи самоорганізації населення" та інших законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади (а в Автономній Республіці Крим - також нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та рішень Ради міністрів Автономної Республіки Крим), рішень відповідних органів місцевого самоврядування, рішень місцевого референдуму, статутів територіальних громад, розпоряджень сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті (у разі її створення) ради, виданих у межах своїх повноважень, положень про органи самоорганізації населення, рішень зборів (конференції) жителів за місцем проживання, які їх обрали.

Основними **завданнями** органів самоорганізації населення є:

1) створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України;

2) задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння у наданні їм відповідних послуг;

3) участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм.

Органи самоорганізації населення формуються шляхом виборів на загальних зборах або конференціях громадян за місцем їх проживання з дозволу сільських, селищних, міських, районних у містах рад. З ініціативою про створення органу самоорганізації населення до сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради можуть звернутися збори (конференція) жителів за місцем проживання за умови, якщо в них брало участь (було представлено) не менше половини жителів відповідної території, які мають право голосу. На зборах (конференції) жителів за місцем проживання обирається також ініціативна група, члени якої будуть представляти інтереси жителів - учасників зборів (конференції) у відповідній місцевій раді. Рішення зборів (конференції) приймається більшістю голосів їх учасників.

Питання про створення органу самоорганізації населення, внесене на розгляд сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, розглядається на найближчому засіданні відповідної ради за участю членів ініціативної групи зборів (конференції) жителів за місцем проживання. У рішенні ради про надання дозволу на створення органу самоорганізації населення мають бути обов'язково визначені його назва, основні напрями діяльності, повноваження та умови їх здійснення, територія, в межах якої має діяти орган самоорганізації населення.

Вибори органів самоорганізації населення проходять на основі загального, рівного виборчого права шляхом таємного голосування жителів, які на законних підставах

проживають на відповідній території. Не мають права голосу жителі, яких визнано судом недієздатними.

Орган самоорганізації населення обирається у складі керівника, заступника (заступників) керівника, секретаря, інших членів. Обраними до складу органу самоорганізації населення вважаються особи, які одержали більше половини голосів учасників зборів (конференції) жителів за місцем проживання.

Члени органу самоорганізації населення можуть бути достроково відкликані за рішенням зборів (конференції) жителів за місцем проживання, що утворили даний орган.

Утворюються органи самоорганізації населення на строк повноважень ради, якщо інше не передбачено рішенням ради чи положенням про орган самоорганізації населення. Функціонують ці органи на основі їх статутів або положень, що затверджуються загальними зборами. Структура, штати, витрати на утримання можливого апарату також устанавлюються загальними зборами.

Органи самоорганізації населення підлягають обов'язковій легалізації відповідними виконавчими комітетами місцевих рад, що здійснюється шляхом їх реєстрації або повідомлення про заснування. У разі реєстрації орган самоорганізації населення набуває статусу юридичної особи. З дня легалізації орган самоорганізації населення набуває власних повноважень. Сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення) рада передає органу самоорганізації населення відповідні кошти, а також матеріально-технічні та інші ресурси, необхідні для реалізації зазначених повноважень, здійснює контроль за їх виконанням.

Згідно з Законом "Про органи самоорганізації населення" названим органам під час їх утворення можуть надаватися наступні власні повноваження:

– представляти разом з депутатами інтереси жителів будинку, вулиці, мікрорайону, села, селища, міста у відповідній місцевій раді та її органах, місцевих органах виконавчої влади;

- сприяти додержанню Конституції та законів України, реалізації актів Президента України та органів виконавчої влади, рішень місцевих рад та їх виконавчих органів, розпоряджень сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті (у разі її створення) ради, рішень, прийнятих місцевими референдумами;

- вносити у встановленому порядку пропозиції до проектів місцевих програм соціально-економічного і культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць та проектів місцевих бюджетів;

- організувати на добровільних засадах участь населення у здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, проведення робіт з благоустрою, озеленення та утримання в належному стані садиб, дворів, вулиць, площ, парків, кладовищ, братських могил, обладнанні дитячих і спортивних майданчиків, кімнат дитячої творчості, клубів за інтересами тощо; з цією метою можуть створюватися тимчасові або постійні бригади, використовуватися інші форми залучення населення;

- організувати на добровільних засадах участь населення у здійсненні заходів щодо охорони пам'яток історії та культури, ліквідації наслідків стихійного лиха, будівництві і ремонті шляхів, тротуарів, комунальних мереж, об'єктів загального користування із дотриманням встановленого законодавством порядку проведення таких робіт;

- здійснювати контроль за якістю надаваних громадянам, які проживають у жилих будинках на території діяльності органу самоорганізації населення, житлово-комунальних послуг та за якістю проведених у зазначених жилих будинках ремонтних робіт;

- надавати допомогу навчальним закладам, закладам та організаціям культури, фізичної культури і спорту у проведенні культурно-освітньої, спортивно-оздоровчої та виховної роботи серед населення, розвитку художньої творчості, фізичної культури і спорту; сприяти збереженню культурної спадщини, традицій народної культури, охороні пам'яток історії та культури, впровадженню в побут нових обрядів;

- організувати допомогу громадянам похилого віку, інвалідам, сім'ям загиблих воїнів, партизанів та військовослужбовців, малозабезпеченим та багатодітним сім'ям, а

також самотнім громадянам, дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, вносити пропозиції з цих питань до органів місцевого самоврядування;

– надавати необхідну допомогу органам пожежного нагляду в здійсненні протипожежних заходів, організувати вивчення населенням правил пожежної безпеки, брати участь у здійсненні громадського контролю за дотриманням вимог пожежної безпеки;

– сприяти відповідно до законодавства правоохоронним органам у забезпеченні ними охорони громадського порядку;

– розглядати звернення громадян, вести прийом громадян;

– вести облік громадян за віком, місцем роботи чи навчання, які мешкають у межах території діяльності органу самоорганізації населення;

– сприяти депутатам відповідних місцевих рад в організації їх зустрічей з виборцями, прийому громадян і проведенні іншої роботи у виборчих округах;

– інформувати громадян про діяльність органу самоорганізації населення, організувати обговорення проектів його рішень з найважливіших питань.

Крім того, сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення) рада може додатково наділяти частиною своїх повноважень орган самоорганізації населення з одночасною передачею йому додаткових коштів, а також матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для здійснення цих повноважень, здійснює контроль за їх виконанням.

Формою роботи органу самоорганізації населення є засідання, які скликаються його керівником або заступником керівника в міру необхідності, але не рідше одного разу на

квартал. Порядок позачергового скликання засідання органу самоорганізації населення визначається Положенням про цей орган. Засідання органу самоорганізації населення є правомочним, якщо в ньому бере участь більше половини його загального складу.

Для забезпечення роботи орган самоорганізації населення може утворювати комісії, робочі групи, інші свої органи в порядку, визначеному Положенням про цей орган.

Орган самоорганізації населення з питань, віднесених до його повноважень, може приймати рішення організаційно-розпорядчого характеру. Рішення органу самоорганізації населення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало більше половини загального складу цього органу.

Рішення органу самоорганізації населення, що не відповідають чинному законодавству або прийняті з питань, не віднесених до його повноважень, зупиняються відповідною сільською, селищною, міською, районною у місті (у разі її створення) радою з одночасним зверненням до суду про скасування такого рішення.

Всі члени органу самоорганізації населення виконують свої обов'язки на громадських засадах. Однак за рішенням зборів (конференції) жителів за місцем проживання керівник і секретар цього органу можуть працювати в ньому на постійній основі з оплатою їх праці за рахунок коштів, переданих органу самоорганізації населення.

Наближеність цих органів до населення, простота порядку їх формування, тісний зв'язок їх діяльності з повсякденними життєвими інтересами громадян забезпечують їх масовість і визначають необхідність підвищення їх ролі в системі місцевого самоврядування.

Повноваження органу самоорганізації населення можуть бути достроково припинені у разі:

- 1) невиконання рішень сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення)

ради, її виконавчого комітету - за рішенням відповідної сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, яка дала дозвіл на його створення;

2) невиконання рішень зборів (конференції) жителів за місцем проживання або невиконання своїх повноважень, а також саморозпуску - за рішенням зборів (конференції) жителів за місцем проживання;

3) порушення Конституції і законів України, інших актів законодавства - за рішенням суду.

Орган самоорганізації населення припиняє свої повноваження також у разі перебудови або реорганізації будинків, вулиць, кварталів, мікрорайонів, районів у містах, сіл, селищ, у межах яких вони діють, якщо така перебудова, реорганізація пов'язана з відселенням (переселенням) жителів, які брали участь у зборах (конференції), що заснували цей орган.

§10. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування

Рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі *рішень*. Рішення ради приймається на її пленарному засіданні після обговорення більшістю депутатів від загального складу ради, крім випадків, передбачених Законом «Про місцеве самоврядування в Україні». При встановленні результатів голосування до

загального складу сільської, селищної, міської ради включається сільський, селищний, міський голова, якщо він бере участь у пленарному засіданні ради, і враховується його голос.

Рішення ради приймається відкритим (у тому числі поіменним) або таємним голосуванням. Таємне голосування обо-в'язково застосовується у випадках: обрання за пропозицією сільського селищного, міського голови на посаду та звільнення з посади секретаря ради; прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови; обрання голови районної та обласної ради, заступника голови ради, звільнення їх з посади; прийняття рішення про недовіру голові відповідної місцевої адміністрації; внесення до Кабінету Міністрів України пропозицій щодо голови відповідної місцевої адміністрації.

Сільський, селищний, міський голова наділений своєрідним «правом вето» стосовно рішень відповідної ради. Виконання рішення сільської, селищної, міської ради у 5-денний строк з моменту його прийняття може бути призупинене сільським, селищним, міським головою, а саме питання, з якого це рішення приймалося, внесенне на повторний розгляд відповідної ради з обґрунтуванням зауважень. Рада зобов'язана у 2-тижневий строк повторно розглянути рішення. Якщо рада відхилила зауваження сільського, селищного, міського голови і підтвердила попереднє рішення двома третинами депутатів від загального складу ради, воно набирає чинності.

Рішення ради нормативно-правового характеру набирають чинності з дня їх офіційного оприлюднення, якщо радою не встановлено більш пізній строк введення цих рішень у дію.

Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради в межах своїх повноважень також приймає *рішення*. Рішення виконавчого комітету приймаються на його засіданні більшістю голосів від загального складу виконавчого комітету і підписуються сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті ради.

У разі незгоди сільського, селищного, міського голови (голови районної у місті ради) з рішенням виконавчого комітету ради він може зупинити дію цього рішення своїм розпорядженням та внести це питання на розгляд відповідної ради.

Сільський, селищний, міський голова, голова районної у місті, районної, обласної ради в межах своїх повноважень видає **розпорядження**.

Рішення виконавчого комітету ради з питань, віднесених до власної компетенції виконавчих органів ради, можуть бути скасовані відповідною радою.

Акти всіх органів та посадових осіб місцевого самоврядування з мотивів їхньої невідповідності Конституції або законам України можуть бути визнані незаконними в судовому порядку.

Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування доводяться до відома населення. На вимогу громадян їм може бути видано копію відповідних актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування. При цьому слід відзначити, що згідно з положенням ч.1 ст.21 Закону «Про інформацію» акти органів місцевого самоврядування є основним джерелом інформації цих органів.

Акти ради, сільського, селищного, міського голови, голови районної в місті ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, прийняті в межах наданих їм повноважень, є обов'язковими для виконання всіма розташованими на відповідній території органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами, а також громадянами, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території.

[1] Корнієнко М.І. Місцеве самоврядування в Україні // Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 1999. – С.655.

[2] Записка Відділу по зв'язках з місцевими органами влади і самоврядування Секретаріату Верховної Ради України «Про вдосконалення форм і методів

організаторської діяльності місцевих рад» від 10.09.1999 р.

[3] Рішення Координаційної Ради з питань місцевого самоврядування при Голові Верховної Ради України №18 від 25.06.1999 р. «Про записку Відділу по зв'язках з місцевими органами влади і самоврядування Секретаріату Верховної Ради України щодо навчання працівників органів місцевого самоврядування України в 1998–1999 навчальному році та пропозиції до тематики навчальних програм підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування на 1999–2000 навчальний рік».

[4] Записка Відділу по зв'язках з місцевими органами влади і самоврядування Секретаріату Верховної Ради України «Про навчання працівників органів місцевого самоврядування України в 1998–1999 навчальному році та пропозиції до тематики навчальних програм підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування на 1999–2000 навчальний рік».

[5] Рішення Координаційної Ради з питань місцевого самоврядування при Голові Верховної Ради України №24 від 10.09.1999 р. «Про записки Відділу по зв'язках з місцевими органами влади і самоврядування Секретаріату Верховної Ради України «Про вдосконалення форм і методів організаторської діяльності місцевих рад» та «Про практику роботи Городищенської районної ради Черкаської області по організації навчання кадрів органів місцевого самоврядування».

[6] Закон про місцеве самоврядування: Наук.-практ. коментар / Ред кол.: В.Ф.Опришко (голова), М.Ф.Верменчук, В.В.Медведчук та ін.- К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1999. – С.251.

[7] Костецька Т.А. Особливості інформаційного забезпечення у місцевому самоврядуванні // Державне управління: теорія і практика / За заг. ред. В.Б.Авер'янова. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С.109.

[8] Постанова Кабінету Міністрів України від 3 травня 1999 р.№758 «Про нову редакцію додатків 1–5 до постанови Кабінету Міністрів України від 3 грудня 1997 р.№1349 «Про фінансове забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування».

